

Ze života vesnické chudiny
a proletariátu v Raticích

ZE ŽIVOTA VESNICKÉ CHUDINY
A PROLETARIÁTU V RATENICÍCH

NAPSAL: KAREL POKORNÝ

RATENICE, 1985/1986

Obsah:

strana

I.

- 1 Skromné zmínky o ratenské chudině v nejstarších pramenech
- 2 Po Bílé hoře
- 4 Od tereziánské doby do konce roboty
- 7 Po roce 1848
- 12 Obezní chudí v letech 1878 - 1918
- 16 Sirotei
- 18 Pohřby
- 19 Žebráci
- 19 Ratenskí příslušníci bydlicí mimo obec
- 20 Obezní dům č. 109
- 20 Tvorba fondu chudých
- 21 Pokuty odváděné do pokladny chudých,
- 21 Pokuty uložené ze polní pych
- 21 Poplatky z hudeb
- 21 Poplatky z dražeb
- 23 Různé poplatky
- 23 Dary

II.

- 24 Pokladna chudých v letech 1918-1948
- 26 Boj KSČ v obci za práva chudých občanů
- 30 Péče o válečně poškozence
- 31 Byty
- 34 Nezeměstnanost
- 38 Lidé "na dně"
- 39 Tvorba fondu chudých po roce 1918
- 42 Dražby
- 43 Pokuty
- 43 Dary
- 44 Ostatní poplatky
- 45 Prameny

Skromné zmínky o ratenské chudině v nejstarších pramenech

Historické prameny z feudální doby nám podávají ponejvíce svědectví o životě příslušníků vládnoucích tříd a jejich mocenském, správním a ideologickém aparátu. Málo se toho dozvídáme o těch nejchudších, jejichž největším majetkem byly často ještě jejich ruce a síla jejich paží, kterou byli nuceni prodávat, aby uhájili holé živobytí.

Žili zpravidla na hranici hledu a býdy. Feudální správní aparát o nich psal jen zřídka. Vesnická chudina většinou nepatřila mezi poddané, kterými byli sedláci, chalupníci či zahradníci, které vrchnost pečlivě evidovala jako součást svého majetku. Byli pracovní silou, kterou najímal za mzdu cerhenská vrchnost pro práci na svých dvorech v Cerhenicích a Raticích a v cerhenském pivovaru. Zámožnější sedláci je najímal jako pacholky a děvečky na svých poddanských gruntech. Pacholci robotovali se selskými potažky na panských polích U Domku, Nad rybníkem, V kopcích, V lánech a Na Tetřevě. Vykonávali pro své selské zaměstnavatele daleké jízdy, t.zv. fúry, vozili obilí na panskou sýpku do Cerhenic, vykonávali potažní práce pro cerhenský pivovar.

Psané prameny jejich jména většinou neuvádějí. Oni však zkrápeli svým potem spolu s poddanými rolníky pole kolem Ratic, žili svou prací vrchnost na cerhenském zámku, děkany a pátery na dobřichovské faře, z jejich nezaplacené pracovní síly našetřili sedláci věna svých synů a dcer.

Vyhledejme proto z pramenů i ty skrovné záznamy, aby nezapadly v zapomnění a připomínaly potomkům jejich těžkou práci a život.

- - - - -

Před rokem 1520 patřily Raticice rodu Slavkovských se sídlem na Radimi. Roku 1520 se dělili bratři ze Slavkova o statek. Janu mladšímu ze Slavkova připadly "v Raticích podací kostelní, s lidmi, sirotky, kmetičnami, zbehlymi i se všemi důchody a požitky z těchto gruntů".

Adam Hlaváč z Vojenic prodal r. 1602 v Raticích svou tvrz a poplužní dvůr m.j. "s lidmi zbehlymi i nezbehlymi". Tato formulace, která se vyskytuje v kupních smlouvách v pohusitské době, je odrazem tíživé situace poddaných. Po husitských válkách dochází k utužování a zvyšování roboty. Poddani sbíhali ze svých gruntů hlavně do okolí Kolína a Kutné Hory, kde byla značná potřeba pracovních sil pro hornictví.

Mezi horníky na Kaňku u Kutné Hory nacházíme r. 1562 haviře Matěje z Ratic.

Avšak ani zde se nevyhnuli vykořisťování. Dochází k jejich častým bouráním, které ve svých Pamětech popisuje Dačický z Heslova. Dačický piše doslova, že "dělníci takoví horní jsou většinou dílem lid od pándov svých dědičných zbehly, kteříž horemi jse zastírajíce, v tom a pod tím ode všeho pándov svých zproštěni a svobodni býti chtějí."

Věčně hladoví, bosí a ponížení žili ze dne na den a byli doslova vháněni do rukou kata. Z nymburské t.zv. smolné knihy ze XVI. století můžeme vyčíst celou řadu lidských tragédií, do kterých byli věhnáni chudí lidé bídou a hladem.

Na nymburském popravišti skončila svůj život služebná Apolena z Ratic. V Nymburce byla projednávána žaloba na Šenkýřku v ratenském panském krčmě, Kateřinu. Pro krádeže byli obžalováni tuláci Matěj Švekerka, Jan Švekerka, Matouš Beneš, Jan Kuchta kulhavej a Jan Peterka, kteří Kateřinu v ratenském krčmě navštívili. Cerhenský pán Mikuláš Střela z Rokyc se však obžalované Kateřiny ujal a nymburským na jejich žádost o vydání Kateřiny chytře odpověděl, že krčmářka toho jména u něho nepracuje.

Po Bílé hoře

Roku 1630 zemřela cerhenská paní Sobina Střelová a byla pochována v dobřichovském kostele. Ve své závěti se zmiňuje o čeládce na svém panství, kteréž odkázala něco peněz:

"Jakož i čeládce některé při ní zůstávající něco na malé služby jich dlužno se pozůstává...".
.... zcela a zouplna zaplaceno a odvedeno bylo."

Je na bíledni, že Sobina se na penězích ve své závěti čeládce nepředala.

Synové Sobiny se o statek rozdělili. Mladší bratr Vilém Oldřich dostal statek Cerhenice s Raticemi a Štěpánov. Ve smlouvě o rozdělení jméní je zmínka o služebnictvu. Služebná čeládka na dvorech obou bratří "totiž do vánoc příšlých" má dosloužiti a po vysloužení má se jim mzda jejich zaplatiti a poté je propustiti do těch gruntů, "z kterého dílu do služby přišli."

V době násilného obracení lidu na katolickou víru byly pořízeny na všech panstvích soupisy lidu s uvedením jejich náboženství.

Vilém Oldřich Střela z Rokyc, pán na cerhenském panství, podepsal sestavený seznam 22. června 1651. Z celkového počtu 119 lidí, kteří jsou v seznamu zapsáni, bylo jen 35% katolíků. Z 38 lidí, kteří sloužili na panských dvorech v Cerhenicích a Raticích, bylo jen 9 katolíků.

Byli to na příklad:		let	katolík	evangelík
Tomáš	ovčák	38	/	/
Anna	manželka ovčáka	35	-	/
Mikuláš	pacholek	23	-	/
Vávra	pacholek	30	-	/
Tomáš	řezáč	40	-	/
Mikuláš	mijstřík	26	-	/
Václav	panský pacholek	20	-	/
Martin	"	35	-	/
Jan	"	21	-	/
Michal	"	28	-	/
Matouš	"	18	-	/
Mikuláš	"	17	-	/
Vondra	"	30	/	-
Dorota	kuchařka	32	-	/
Menda	děvka	30	-	/
Kateřina	děvka	18	-	/
Lidmila	děvka	30	-	/

		let	katolík	evangelík
Martin	kovář	30	-	/
Katerina manželka kováře		28	-	/
Janek	učedník	15	-	/
<u>na cerhenském dvoře pracovali:</u>				
Jan Brousil	úředník	32	/	/
Tobiáš	obročný	23	-	/
Pavel	sládek	56	-	/
Kateřina	manželka sládka	36	-	/
Jan	syn	20	-	/
Václav	syn	18	-	/
Jiřík	šafář	41	-	/
Tomáš	ovčák	38	/	-
Anna	manželka ovčáka	35	-	/

Pro náboženský a ekonomický útlak zběhl z chalupy Václav Krejša z Ratenic. Chalupa, kterou po něm převzel Martin Krejša, stála v místech dnešního čísla 13.

Vilém Střela z Rokyc dal sepsat 15.12.1686 závěť, kterou odkázal statek Cerhenice a Ratenice Adolfu Vratislavu ze Sternberka. Ve své závěti odkázal svým blízkým příbuzným a sloužícím z měšťanského rodu přes lo tisíc zlatých. Pro klid své duše ve své závěti odkázal rovněž

"chudým, slepým a chromým na gruntech cerhenských zůstávajícím šesti osobám, kteříž by již pracovati nemohli, každodenně po 1 groši dávati,"

"čeládce aby všechna zadrželá služba ihned po mé smrti bez prodlení byla zaplacena."

Existenci těch nejchudších na ratenském panském dvoře stručně zaznamenává dobřichovská farní matrika. Uvádíme zde nejstarší záznamy z 2. poloviny XVII. století:

-Dne 10.6.1666 se narodilo děcko Jiřík. Jeho otcem byl podle matriky Jan lotr, penchart z Ratenic a matkou Katerina. Kmotrem dítěte byla pasačka Mariána z Ratenic.

Vládnoucí třída již při narození dítěte je ocejchovala a tím jim vymezila i jejich místo v životě - pracovat pro feudálního pána.

Dne 6.2.1669 se narodila v Ratenicích dvojčeta Adam a Vavřinec otce Augustina Novotného a matky Anny. Za kmotry synu Adamovi byl Kryštof, nádvorník od mestříka a šafářka z Dobřichova. Druhému synu byli kmotry Vavřinec Dančík a Rákosník z Dobřichova.

Dne 23.2.1676 se narodila Mandalena, dcera Václava Procházky a Doroty z Ratenic. Kmotrou jí byla Mandalena, děvečka krčmáře z Dobřichova a Kateřina Pokorná.

Dne 19.2.1678 se narodila Marie Marta. Jméno matky dítěte nebylo v matrice uvedeno, "otec neznámej" /doslový záznam/.

Dne 8.3.1678 se narodil ratenskému pastuchovi Pavlu Syslovi a jeho manželce Kateřině syn Duchoslav.

Dne 8.12.1678 podruhu Filipu Kruhovi a jeho manželce Alžbětě se narodila dcera Marjána. Kmotry byli Anna Procházková, Anna Matějská a Matěj-syn Štěpanovského, všichni z Ratic.

Dne 20.9.1678 podruhu Jiřímu z Ratic a matce Lidmila se narodil syn Jan.

Dne 14.5.1665 se oženil Matěj Dušek s dcerou slouhy ratenského. Jméno matky nebylo v matrice uvedeno.

Dne 8.3.1671 se oženil Václav Fryda s pannou Mandalenou. Za družbu jim byli Vavřinec, podruh z Cerhenic a Matěj, syn myslivce z Ratic. Svědky na svatbě byli Martin Mejstřík, Petr Ruda, Anna Majstříková a Mandalena Jindříčková, všichni z Ratic.

V matrice je mnoho lidí zapsáno jen svými jmény, bez uvedení povolání. K roku 1662 je tu na příklad připomínán Václav Zalabák, rychtář v Pečkách na Podblati.

Dne 7.3.1679 se narodila Janu Zalabákově z Ratic a jeho manželce Dorotě dcera Kateřina. Kmotry malé Kateřině byli Salomena, manžela Matěje domeckého a Ondřej Pokorný, řezník pečecký.

Za kmotry byli vybíráni blízci lidé, zpravidla stejné, nebo o stupeň vyšší společenské příslušnosti. Dne 19.8.1678 se narodila ratenskému Šafáři Jakubu Horáčkovi a jeho manželce Alžbětě dcera Kateřina. Za kmotry byli Kateřina, zámečnice dobřichovská, Ludmila Roubíčková z Peček a Matěj Domeckej.

Od tereziánské doby do konce roboty

Z 18. století jsou uvedeny kusé zprávy o ratenské vesnické chudině a dělném lidu v knize ratenského záduší, vedené od r. 1747.

Zádušní pole v té době obhospodařovali poddaní sedláci a chalupníci a odváželi každý třetí sklízený mandel obilí do dřevěné, šindelem kryté zádušní stodoly, která stála při silnici vedle starého hřbitova /t.j. na prostranství před bývalou školou, dnešní budovou národního výboru, č. 67./

Obili vymlátili cepy sjednaní mlatci, kteří dostávali za mzdu jednu šestnáctinu z vymláceného obili. Jména mlatců se nezachovala, v účtech nebyla uváděna. Na příklad r. 1764 bylo namláceno z 71 mandelí a 2 snopů obilí ve slámě 3581 litrů zrna. Z toho dostali mlatci 220 litrů zrna, t.j. značně méně, než uváděná 1/16 nemláceného zrna, která jim patřila.

Zachovaly se částečné údaje o mzdách řemeslníků a nádeníků, kteří pracovali při opravách ratenského kostela. V roce 1764 bylo vyplaceno Františku Doubravovi z Ratic za přisívání došků na stodole a podevači od podávání došků celkem 15 krejcarů. Roku 1766 od navezení 2 vozů hlíny na mlát 30 krejcarů a Janu Nádvorníkovi za předělání mlatu 1 zlatý lo krejcarů.

Roku 1760 zaplacenou přidávači zedníka za 4 dny po 9 kreje. celkem 36 krejcarů. Kouřimskému tesaři Janu Svobodovi za 10 dní práce při opravě střechy na kostele po 30 krej., - 5 zlatých.

V r.1764 zedníku Janu Tománkovi z Radimku zaplaceno od "pozdívání zdi krhovních a obvrhování jich" - za 4 dny po 27 krejcerech a nádeníkům celkem 24 krejcarů.
Tesařům od pobíjení kostelních střech a venkovních zdí:

Frant.Mrštnýmu	za 10 dní po 21 krejcerech..	3 zl.30 kr.
Ondřeji Křížovi	" 21 "	3 " 30 "
nádeníkům za 1 1/2 dne po 12 krejcerech.....	1 "	54 "

Ve smlouvě o převedení roboty na t.zv.raabovský systém /t.j.robotu ve výkonech převedenou na formu penězni/, kterou uzavřela cerhenská vrchnost se svými poddanými 1.10.1778, je uveden i plát, kterou vrchnost ocenovala práci "obyčejných nádeníků" pracujících u sedláků a kteří budou za sedláky vykonávat ruční práci pro cerhenskou vrchnost:

od Havla do Jiřího.....	za 1 den	9 krejcarů
od Jiřího do Havla.....	" "	12 "
v průměru beze stravy	" "	15 "
pochůzka posla za 1 míli	6	"

Sedlákům se platilo za jejich práci, kterou vykonávali nad stanovenou smlouvou pro vrchnost, zvláště při živelných pohromách:

- za fúru s 2 koni a 1 pacholkem denně po 24 krejcerech,	
nádeníkům za denní práci.....	7 krejcarů.

Po vydání tolerančního patentu v roce 1781 vystoupili v ratenicích z katolické církve

Jan Volák z č.31,
František Svoboda z č.24,
Václav Müller z č.8,
Marie Heršová z č.57.

Nekatolíkem byl slouha Václav Polenský v domě č.19.

Nekatolíci něměli na růžích ustláno. Byli vystaveni mocenskému tlaku vrchnostenského a církevního aparátu. Tak již 30.3.1782 byl 31.letý baráčník Svoboda z č.24 vyslýchán na cerhenském zámku, přitom nabádán, aby nepřestupoval k "bludnému náboženství", avšak, jak uvádí stručný záznam, "nenechal se poučit".

Svobodovu rodinu nenechávala vrchnost na pokoji. Když se měl r.1805 stát 27.letý František, syn Václava Svobody z č.24, obecním slouhou po Janu Mašínovi, byla mucena učinit celá rodina spolu s otcem Václavem Svobodou v letech 1805-1807 veřejné vyznání víry v ratenském a dobřichovském kostele. Za svědky opětného přestoupení ke katolické víře jim byli Ignác Kasal, ratenský školní učitel, Tomáš Nádvorník a Tomáš Markytán, ratenští rychtáři.

Obecním pastýřem nemohl být tedy nekatolík. Vrchnost a církev s tím měla zřejmě své zkušenosti. Vždyť v r.1781 byl vyšetřován na cerhenském zámku obecní pastýř z Ratic Jan Turek pro přechovávání zakázaných knih.

František Svoboda dlouho obecním slouhou nebyl, protože v r.1811 je připomínán v pastoušce č.12 již slouha František Trpálek. K r.1825 bydlel v domě č.12 slouha Josef Mucha.

Přes velký náboženský útlak a šikanování bylo roku 1836 v Ratenicích z 428 obyvatel celkem 26 evangelíků a 6 židů.

V obecní pastoušce, nesoucí číslo 12, spolu s obecním pastýřem, nazývaným v zápisech "obecním slouhou", podíleli se o skrovný příbytek i ratenští chudí. V roce 1811 zemřela zde ve věku 65 let Rozálie, manželka podruha Matěje Rumleny.

Lidé z chudých rodin snáze podléhaly nemocem a epidemiím, proti kterým nebylo v té době účinnější ochrany. O jedné tekové epidemii chřipky nás informuje zpráva z pamětní knihy dobřichovské fary z roku 1837:

"V tomto roce v měsíci únoru vypukla nemoc, tak zvaná chřipka, v Itálii nazývaná influenza. V každém domě onemocněla polovina lidí. Příznaky: ochablost všech údů, mrazení, bolesti na prsou a v zádech, k tomu silný kašel. Kdo hned ulehla a pil bezový, nebo lipový čaj, ten se silně potil a ukázala se malá vyrážka na celém těle, nebo některých jeho částech. Tito lidé se uzdravili ve 4, nejdéle v 5. dnech. Kdo toto zanedbal, musel delší čas trpět. Vcelku nebyla tato nemoc smrtelná. Avšak na děti, staré a slabé lidi působila zhoubně. Starí a slabí dostali zápal plic, průdušek a mozkových blan, děti dusivý kašel, a nejvíce umírali. Úmrtnost v době této epidemie stoupala o jednu třetinu."

Podle další zprávy z dobřichovské farní pamětní knihy byla zima roku 1841 "tak tuhá, že tak dlouhou a tuhou zimu ani nejstarší lidé nepamatují." Od 18.12.1840 do 17.1.1841 byl každý den tuhý mráz, dne 17. ledna nastalo táni a ihned nato 20. ledna nepadl první sníh, který setrval 4 týdny.

Zejména ozimá pšenice špatně přezimovala, takže musela být na jaře povětšině zeorána. Obilí, které zůstalo, bylo slabé, takže po jedné měřici dávalo 3 mandele.

V roce 1842 od 9. dubna do 23. září nepršelo. Prameny, studny a všechny řeky vyschly. Pro drůběž se musela voda nosit z potoka Výrovky. Chalupníci a domkáři byli nuceni již na jaře prodat pro nedostatek krmení své krávy. Vrchnost a sedláci museli stavý skotu snížit na podzim.

Pro nedostatek vody nemohly mlýny mlít, takže několik týdnů nebyl chléb. Bramborami si lidé nemohli vypomoci, protože vlivem sucha byly velmi malé. Nebylo proto divu, že pro nadměrné požívání ovoce a malé požívání chleba a moučných jídel podléhaly lidé epidemické nemoci, nazývané červená růže. Úmrtnost se zvýšila. Ceny nebyly stoupaly. Dne 24. září stál strych pšenice 6 zl. 8 kr., žita 4 zl. 36 kr., ječmene 3 zl. 36 kr., ovsa 2 zl., 26 kr., hrechu 8 zl., čočka 9 zl., brambory 3 zl., cent sena 2 zl. 48 kr., 1 cent slámy 50 zl.

Ve zdejším kraji se započalo dne 1. října 1843 se stavbou železnice, vedoucí z Olomouce do Prahy, na pozemcích bývalého rybníka Klenot, též nazývaného Domeckého. Dráha byla slavnostně otevřena 20.9.1845. Na stavbě dráhy se soustředilo velké množství lidí, kteří zde pracovali ve velmi těžkých podmínkách.

Aby si vydělali peníze, pracovali mnozí z nich při svitu měsíce, avšak tak velkou námahu nevydrželi. Ze zdejších lidí tři zemřeli následkem vyčerpání.

Dělnici byli vykořisťováni dozorci, u kterých odebírali na dluh pivo, kořalku, chléb a sýr. Avšak v sobotu namísto začleněného výdělku odcházeli domů s prázdnými kapsami, zaznamenává pisatel dobřichovské pamětní knihy.

Dne 11.listopadu 1829 zednický tovaryš Jan Nádvorník z Raticnic byl zasažen trámem při opravě dobřichovského kostela a zemřel.

V roce 1832 vypukla cholera v místech kolem Lebe, zejména ve Vrbové Lhotě a Raticnicích. Dne 7.2.1832 zemřel v dolním mlýně v Pečkách jeden krajánek ve 12.hodinách, druhý den stárek v devíti hodinách. Z Raticnic byla jedna chalupnice právě toho času ve mlýně. Když přijela domů, rozstonala se. Posluhovač ji její muž. V krátké době však zemřela chalupnice, její muž i jejich tříleté děvče. Po nich zemřelo v Raticnicích dalších několik osob. Z Raticnic se přenesla nemoc do Cerhenic, Plešan, Radimi a Poboře.

"Jindy v čase masopustním nebyla jedna neděle, aby skoro v každém místě muziky i tance se neprováděly", zaznamenává dobřichovská kronika. Avšak v tomto roce pro choloru muselo být od muzik i tanců upuštěno.

Po roce 1848

Je pochopitelné, že cerhenská vrchnost a dobřichovská fara nepřivítaly zrušení nenáviděné roboty. V dobřichovské farní kronice se doslova piše:

"Ó byl to smutný rok 1848 a 1849 pro kněžstvo katolické, v kterých víry prázdné, zvlášť pak helveti ze všech stran na ně doráželi a články víry i obředy církve v posměch v listech veřejných čině jich o všechnu vážnost a důvěru připravovali..."

Jaké však byly pravé důvody, proč lidé útočili na církevní hierarchii, prozrazuje samotná dobřichovská kronika:

"Nejen bolestné, ale spolu směšné to bylo, když se lidé, totiž domkáři a podruži o pole farní napřed dělili a mezi sebou prali a bili. Pole, která jim jistou výživu poskytovala, chtěli pobrat, desátky již nikdy neodváděti, ale zato ale chtěli ti outrpní přemrštěnci ženy dáti kněžím katolickým..."

Dne 9.dubna 1851 se vykupovali farníci v Kouřimi z desátků, které museli odevzdávat na feru. Byla to velikonoční vejce, sýr letník a obilí. Dobřichovský děkan Hůlek naříká nad nízkými výkupními cenami: "Velkou ztrátu utrpěly touto relucí a redukcí fary a pakli jejich nástupci v budoucnosti ještě větší neutrpí, t.j.vskutku k obávání..."

Tato prorocká slova dobřichovského děkana Hůlka se po stu letech naplnila. Roku 1948 zvítězila dělnická třída a splnilo se to, co požadovali již domkáři a podruži v Raticnicích r.1848- rozdělit církevní pole. Zádušní pole dnes patří lidu.

Kronika ratenské školy a katalog žáků ze 60.let minulého století podávají řadu svědectví o životě chudého lidu v obci. Pro svizelné sociální poměry nedocházely děti rádně do školy, protože je rodiče zaměstnávali zemědělskými pracemi od nejútlejšího věku.

Ve školním roce 1870/71 patřily mezi žáky s nejlepšími známkami Anna Krymláková, dcera podruha, který bydlel se svou rodinou v obecní pastoušce č.12 a Alžběta Saifertová, dcera podruhyně z č.2.

V letech 1859-1871 byly v Ratenicích podle výkazu žáků zaznamenány tyto skupiny námezdně pracujících:

slouha-pastýř	Rulec, č.12 /1848/1863/ Formánek, č.12 /1863-1865/ Hotovec č.12, 1867.	Poznámka: V roce 1865 byly obecní pastviny rezorány a obecní slouha propuštěn.
lesník, bažantník	Zimek, č.27	
hlídce u dráhy	Čermák, č.228 drážního domku ČSD Michlička, č.223	" "
tesaři	Vedral, r.1859, v č.9, 54 a 61 Borovička, 1859 v č.26, r.1860 v č.28 Müller, 1859 v č.10 Nykodým, 1864 v č.65 Volavka, 1867 v č.75 /též uváděn jako domkář/ Bašta, 1868 v č.70, 1871 v č.35	
švec, obuvník	Honejsek, 1859 v č.57 Jaroměřský, 1859 v č.60, též uváděn jako domkář Mareš, 1863 v č.70 Horeš, 1865 v č.74	
krejčí	Šulák, 1859 v č.59 Chrastný, 1863 v č.46	
tkadlec	Svetuška, 1860 v č.3	
bednář	Třešňák, 1862 v č.46, 1863 v č.46	
kolář	Bureš, 1867 v č.2	
zedník	Cibulka, 1863, 1867 v č.37, Aldorf 1863, 1870 v č.14	
truhlář	Čvančara 1866 v č.68, 1868 v č.80, 1870 v č.81 Maly, 1870 v č.36	
klempíř	Kafka, 1867 v č.80, 1868 v č.81	

Z tohoto přehledu, který se zachoval v katalogu ratenské školy, nezjistíme, zda se jednalo o živnostníka, anebo dělníka - u povolání obuvník, krejčí, kolář a truhlář. Faktem však je, že jak dělnici, tak živnostníci neměli na různých ustláno a že se z těchto rodin v dalších letech rekrutovali obecní chudí.

Děti které se narodily svobodným matkám, byly ve školním katalogu označeny jako děti "padlých" žen. Toto henílivé označení dělnických chudých žen a matek slovem "padlá", měli učitelé při zapisování docházky denně na očích. Děti toto označení provázelo po celý život, protože i na křestních listech byly vyznačeny jako děti z lože nemanželského.

Ze skrových poznámek katalogu ratenské školy máme přehled o odchodu některých dětí po ukončení školy:

- Roku 1859 Kateřina Kuchařová, nar. 1847 z č. 66 Šla sloužit,
Václav Blecha, sirotek, nar. 1847 z č. 10, šel do Prahy
na učení;
- Roku 1861 Josef Vedrsl, syn podruha z č. 50 odchází do Vídni,
- " 1861 Marie Růžičková, dcera rolníka z č. 42 Šla sloužit ve
věku 13 let. Označení Marie jako "dcery
rolníka" je zřejmě mylné, protože při
č. 42 žádné pole nebyly. Mohlo se jednat
o nájemce polí.
- " 1865 Karel Klouda, syn rolníka z č. 19 se šel ve věku 12 let
učit řevcem do Slatného,
- Marie Mašínová, dcera vdovy z č. 62 odešla s matkou
do Prahy,
- " 1870 Marie Kloudová, sirotek z č. 2 ve věku 12 let Šla
sloužit.

Katolická hierarchie a feudálové neměli zájem na tom, aby na venkově vyrůstala vzdělaná mládež z dělnických rodin. Stačilo jim, aby se mládež na školách naučila nesbytné minimum v tom rozsahu, které potřebovala při své práci.

Na studium odcházely děti ze zamožných rodin: Aron František z č. 7, Volák Jan z č. 31, Nádvorník Jan z č. 5, Chraštný František z č. 38 a syn hospodského Josef Hlásník z č. 32. Marie Aronová, dcera sedláka z č. 7, odešla ve 12 letech r. 1870 studovat na divčí školu do Prahy.

Mezi ty, kteří žili často v bídě, můžeme zařadit vesnického učitele. O postavení ratenského učitele na přelomu padesátých let XIX. věku píše ve svých vzpomínkách ratenský rolník Frent. Miškovský:

"Dále vybíral rychtář sobotáles. A co za celý týden vybral,
to učitelovi odvedl, takže když nic nevybral, nic nemohl
odvésti a učitel chtěje být s rodinou živ, nucen byl
milosrdenské se dovolávati, zkrátka žebrati.

Stávalo se také, že učitel, aby svou četnou rodinu uživil,
chodil s hudebníky po muzikách a veselkách hrát, snad nějaké
řemeslo provozoval."

Vdově po učiteli Václavu Bylinovi vyplácela obec roční rentu ve výši 75 zlatých. Ze školního bytu v č. 67 se vdova se svými osídlily dětmi Marií, Františkou, Josefou, Karolinou a Vileminou vystěhovala do čísla 4, kde bydlela v letech 1859-1863. V dalších letech bydlela v domech č. 60, 17 a 76. Její děti navštěvovaly ratenskou školu. Vdova Bylinová se svou skrovou penzí a pěti dětmi žila ve velmi svizelných sociálních podmínkách.

Ratenská školní kronika z dalších let nám podává na několika místech svědectví o životě pracujícího lidu. Tak na příklad řídící učitel Václav Rosický, který měl silné sociální citění, všímá si nízkých mezd dělníků pracujících na stavbě ratenské školy v r. 1885:

"Nebude na škodu, uvedeme-li, jak asi platy dělníků klesly na nízký stupeň v tom čase, kdy škola se budovala. Tak platilo se: zedníkům denně 65-70 krejcarů, dřívě 1 zl-1 zl, 20 kr., nádeníkům 45 krejcarů, dřívě až 80 krejcarů"

V roce 1886 Rosický v kronice piše:

"V tomto roce byla neobyčejně tuhá a dlouhá zima, jež bídou mezi dělným lidem povstalou stupňovala k míře předtím nebývalé. Mnozí lidé neměli ani tolik, by apon jednou za den brembořemi se neasystili.

By alespoň poněkud bylo odpomoženo cítelnému nedůstatku, sehráli ochotníci ratolestí ze vedení řídícího učitele Rosického a k jeho popudu dvě divadelní hry, jejichž čistý výnos věnován místním chudým.

Mimo skrovny dárek ochotnictva div. usnesli se některí soucítní občané na tom, že v jistém dni podělovali chudé školní dítka obedy."

Dne 26. prosince 1889 uspořádal učitel Rosický pro chudé žáky stromeček, "jež mnohou silu z oka chudiny proměnil v silu radosti". Na dárky pro chudé přispěli místní obchodníci, obecní zastupitelstvo, zdejší omšedina a dívky. Na slavnosti zazpívali žáci několik výnočních písni a po proslovu řídícího učitele přednesla žádka 2. třídy Jermila Rosická poděkování všem "dobrodincům chudé mládeže." Nato předvedli žáci 2. třídy křatičkou hru Vl. Šťastného "Vánoční stromeček."

Obdarováno bylo 16 dětí obuvi a šatstvem a ostatní děti dostaly veškeré školní potřeby. Poté byly děti obdarovány různými pamlsky, "které jim na oslazení trudného života rozdány."

Vzhledem na obtíže, které byly spojeny s vybíráním školního platu z chudých rodin, navrhla místní školní rada v r. 1897/98, aby školní plát byl proplácen z obecní pokladny.

Postavení železnice a růst průmyslu v kraji měly vliv na změnu záběhnutého života lidí. U přiležitosti vysvěcení základního kamene cerhenského cukrovaru r. 1871 věsim si dobřichovský děkan Hůlek postavení dělníků a posteskává si:

"..ač továrníké podniky hmotný prospěch majetníkům a těch tam pracujících přinášejí, přece tento poslední tam zkázu na těle i na duši běfe.

Jsa prací nejen dne všedního, ale brž nedělního a svátečního, ve dne i v noci zaměstnán, zanedbá službu boží a jiné křesťansko-katolické cvičení. Ve společnosti nevěrců a lidí zkažených přichází o víru svou a dobrý mrav. Čím více přilneku továrně, tím více vzdáli se chrámu pána. Jak býval kostelíček náš při každém úkonu přeplněn, že museli později přišli na hřbitově přede dveřmi chrámovými státi a jak volno v něm v den za dnů našich, zvláště když se v továrnách pracuje..."

Tovární dělnictvo v cukrovarech pocházelé především z řed vesnické chudiny zbavené půdy, snebo mající malý příděl pozemků, který již nestačil ani k hledové existenci. Na venkově byl nadbytek pracovních sil, protože v rolnictvu, které představovalo většinu obyvatelstva, probíhal od 40. let minulého století rozklesný proces. Nerůstající rozporu se projevily v diferenciaci vesnického obyvatelstva na vesnickou buržoasi /bohatí sedláci/, střední vrstvy /chalupníci/, polopřeletariát /donkáři/ a proleteriát /podruži, čeledíni, bezzemci/.

Roku 1876 byla v Ratenicích zřízena fera a od roku 1877 se stal ratenský kostel farním. K zařízení nové katolické fary darevala obec záduši nedostavěný obecní dům č. 98. Tento dům byl stavěn z cihel pálených r. 1869 v obecní cihelně, která ležela po pravé straně silnice k Pečkám, kde je dodnes značná prohlubina.

Dne 8. dubna 1877 se přestěhoval do nové fary prvoličar Josef Směly, kaplan dobřichovský. Předtím byl kaplanem ve Slivici u Příbrami. Farář Směly byl nábožensky nesnášenlivý, zastával krajně konzervativní stanoviska, ostře se stavěl proti pokrokovým názorům a snahám, obhajoval feudální způsob života.

V duchu papežské protidělnické politiky, formulované v encyklike papeže Lva XIII. /HERUM NOVARUM/, vystupoval Směly ve svých kázáních jak proti liberálně-buržoasním snahám, tak proti dělnickému hnutí. Kazatelna ratenského kostela se stala politickou tribunou, ze které ideově vyzbrojoval své stoupence a doslova je fanatizoval k vystoupení při svých kompeních a akcích.

Roku 1897 přeložil z němčiny a upravil na český jazyk "poučnou" a modlitební knížku určenou pro dělníky a nadepsanou "křesťanský dělník", kterou sepsal páter Aug. Lehmkuhl S.J. Dělnici se měli smířit se svým nerovným sociálním postavením a odevzdaně přijímat svůj osud.

S konzervativními a reakčními názory faráře Smělého se střetl i řídící učitel Václav Rosický v roce 1888. Uvádíme doslovny záznam tohoto střetnutí, jak je Rosický zaznamenal v ratenské školní kronice na straně 16:

"Veliký rozruch v národě i učitelstvu způsobil návrh kněze LICHTENŠTEJNA a vyvolal boj proti škole. Reálne měly být ze škol vyloučeny, návštěva školní snížena z osmi na šest let a dozor nad školami svěřen kněžstvu.

A silný tento proud lásky křesťanské // zavířil i v obci neši! Mírumilovnosti //?/ svou v okolí dobře známý pan farář P. Josef Směly pustil se s chutí do té beznáboženské školy a nevěreckých učitelů a poučil nás, že to s tou láskou k bližnímu chatrně na světě vypadá a že právě ti, kteří mají svornosti a snášenlivosti učiti, sami ji porušují a své ovečky proti sobě k boji vyzývají.

Když pan farář konečně věřícím svým ukázal, jak špatně vychovaná mládež ze škol vychází a jak nemravnost, sebevraždy a zločiny v nynější škole svůj původ mají, dal jako generál štáb svému bojovnému signálu k útoku na celé čáře.

Kostelník Josef Svatuška s kalamářem a špičatým pérem obcházel ubohé stádečko a sháněl podpisy pro návrh Lichtenštejnův po celé obci a kdo se nepodepsal, byl pozván na faru k ústnímu dohodnutí. Muži a ženy, vyměnkáři a děti měli podpisy svými stvrđiti, že škola a učitelstvo jest bez boha a víry a že bude velikým dobrodiním pro lidstvo, když duchovenstvo vezme otěže dozoru nad školami do svých rukou.

Za tekovýchto poměrů sešlo se podpisů dosti, neboť hlavním lákadlem pro podpisující se patenty byla šestiletá školní návštěva.

Proti nehnědnému boji tomuto vystoupil řídící učitel a ve schůzi obecního zastupitelstva odsoudil počinání páně farářovo a jeho stoupenců. Po náležitém objasnění návrhu mnozí občané odvolali své podpisy na veřejných listech a kteří dosud váhali, podepsali beze všeho nátlaku petici proti návrhu Lichtenštejnou.

Pan farář, aby měl slovo poslední, ještě jednou vychrlil z kazatelny spoustu vybraných /!/?/ slov na všecky, kdož s návrhem Lichtenštejnou nesouhlasili.

Tak skončila smutná a politováníhodná výprava páně farářova v Ratenicích léta Páně 1888 ! "

Tento zápis opisujeme doslova i se znaménky /?/ v závorkách, tak jak je zapsal pokrokový učitel Václav Rosický do kroniky.

Veřejné mínění v obci stranilo převážně mladočešchům, kteří ve volbách v roce 1881 získali a již si udrželi převahu v obecním zastupitelstvu.

Obecní chudí v letech 1878 - 1918

Nejstarší zachované záznamy o podporách vyplácených obecním chudým v Ratenicích jsou z let 1875-1877. Podle zápisu z knihy vydání činily sociální výdeje:

Rok 1875

Péče o Jane Horáčka:

	zl kr.
přivezení lékáře pro Jane Horáčka.....	3 -
křtici list	1 -
cestě do Poděbrad a Dobřichova.....	1 -
Za 2 cesty Horáčkovi.....	2 -
doprava Horáčka do Prahy.....	10 60
hlídka Horáčka.....	8 40
lékaři za léčení	15 -
povoz pro lékáře	1 50
léky pro Horáčka	1 98
příspěvek na činži Otylii Horáčkové	6 -
podpora Horáčkovým dětem	4 -
	<u>54,48</u>
za truhlu Markytánovi.....	8 -
" Mařence	7 -
pohřeb Markytánův	6 40
pohřeb Mařenky	5 70
podpora Anně Čvančarové	5 -
rakev Kloudovi	7 -
Kloudovi od hrobu	1 40
léky ze zemřelého Čvančaru	- 34
Léčení Frent. Frýdové v Pražské nemocnici	2 66
	<u>43 50</u>
Celkem	97,98

Rok 1877

zl. kr.

Podpora Horáčkových dětem.....	52,-
příspěvek do Pražské nemocnice za Marii Markovskou.....	0,56
Františku Zelabákovi do Pražské všeobecné nemocnice.....	5,00
MUDr Pešovi z Peček za ohledání mrtvoly J.Aldorfa.....	4,00
zhotovení obuvi pro chudé dítky.....	9,60
půjčka do pokladny chudých.....	5,00
strevování Nováka /2ř krejcarů za den/.....	24,03
Janu Nádvorníkovi za povoz se zemřelým Novákem do Velimi.....	3,00
strážníku Josefu Karbášickému od pohřbení Nováka.....	1,80
od hrobu s za úmrtní líst Novákovi.....	2,20
výlohy za léčení Barbory Strnadové.....	2,00

C e l k e m 109,16

Z celkových výdajů obce představoval výdaj na sociální podpory a potřeby v roce 1875 - 2,4% a v roce 1877 - 1,4%.

Porovnejme tyto výdaje na chudé občany s podporou, kterou poskytla obec ve stejném roce 1877 faráři Josef Smělému:

za stěhování faráře Smělého.....	50,18 zl. /kr/
uhlí pro faráře.....	5,50 "
podpora faráři Smělému.....	30.-- "
za cestu pro dřevo faráři.....	2,00 "
za Šanholce, latě a prkna pro faráře.....	19,59 "dělníkům
činnost od vynášení vody a štipání dříví na faře.....	4,50 "

111,77 zl /kr/

Mimoto obec platila faráři za vyučování náboženství a užíval kus obecního pole při silnici k Pečkám, ke kterého odmítal obci platit nájem. Přes soustavné a několik let trvající upomínání faráře Smělého o placená nájmu z pole, farář nájem neplatil a nezaplatoval.

V době, kdy sociální pojištění ještě neexistovalo, byly podpory poskytované obcí tou poslední nadějí zblížených lidí na přežití.

Farář Josef Smělý se stal po svém příchodu do obce i členem obecního zastupitelstva a zastával tak zvaného otce chudých. Jak uvádí řídící učitel Václav Rosický ve školní kronice, byl farář Smělý s láskou k bližnímu na Štíru. Samotná pamětní kniha dobrickovského kostela jej označuje jako člověka nesnášenlivého. Zápis z obecních protokolů dokládají, že dbal především na svůj osobní prospěch. Jeho dobré živená a tlustá osoba se ostře odlišovala od vyhublých tváří zemědělských

dělníků, domkářů a vesnického poloproletariátu.

Plně na něho platí slova básně Jaroslava HAŠKA, kterou otiskl v anarchisticém časopise OMLADINA, ročník II, č. 26 dne 30.6.1904 v Hrobu na okrese Teplice. +/

Otcové chudých

Otcové chudých - prsa řády zdobi,
jsou tlustí, často pleští,
jsou mravní, slušní, jak je toho třeba,
však obec jim to zaplatí.

Otcové chudých - dobře žijí v klidu
a o podporu žádostí,
ty roztrhají rukou svojí jistou,
jsou dobraci to od kosti.

Otcové chudých - nábožní a čistí,
nábožných lidí podpora,
jen podporujte, kteří patří
do našeho tábora.

Otcové chudých - vůbec bezúhonní
a politicky nevinní,
nač podporovat také drzé lidí,
kteří si bídu zaviní!

Otcové chudých - nač pak podporovat
pochybné lidí pověsti
a podporou je dohnat k tomu,
že očtnou se na zecestí.

Do dnešních dnů se zachovala kniha obecních protokolů, ve které se můžeme dočíst o schvalování podpor chudým občanům. Od roku 1895 byla vedena samostatná pokladní kniha fondu chudých, která se rovněž do dnešních dnů zachovala. Oba tyto archivní doklady podávají dostatečná svědectví o skutečném postavení lidí, kteří se ocitli v bídě a nouzi.

Nejstarší dochovaný zápis v této knize protokolů se týkal poskytnutí podpory obecnímu chudému příslušníku. Dne 1.2.1878 zasedal obecní výbor v domě č. 9 obecního starosty Josefa Baláčka. Schůze byli přítomni vedle starosty Baláčka radní Josef Sixta /2/, a členové Josef Horáček /13/, František Chrestný /38/, Václav Koláčný /25/, Václav Nádvorník /5/, Jan Volák /47/ a náhradníci Václav Kubelka /2/, Václav Němec /73/ a ku konci zasedání se dostavil i radní Tomáš Krymlák /16/.

Čtvrtým bodem programu schůze obecního výboru byla podle zápisu " - žádost Marie Strnadové, zdejší chudé příslušnice, za podporu z chudé pokladny." -

Uaneseno jednohlasně, "aby Marii Strnadové bylo placeno z chudé pokladny měsíčně padesát krejcarů r. č. počátkem února 1878."

+/ Jaroslav Hašek byl redaktorem tohoto časopisu, který později změnil svůj název na KOMUNA a přesídlil na Žižkov.

Dne 8.února 1878 v jednu hodinu odpoledne opět zasedal v domě starosty Baláčka obecní výbor a m.j. "zkoumal a schválil účty zdejšího chudinského ústavu."

Názvem "chudinský ústav" byly označovány zvlášť vedené finanční prostředky, poskytované chudým obecním příslušníkům. Spravoval je "otec chudých", kterého volil obecní výbor ze svých členů.

Otec chudých vedl knihu příjmů a vydání "chudinského ústavu" a na základě usnesení obecního zastupitelstva vyplácel chudým lidem finanční podpory.

Revizní komise každoročně hospodaření s chudinským fondem překontrolovala a podávala zprávu obecnímu zastupitelstvu, které rovněž zasílalo "výkazu o ústavu chudých" hejtmanství v Poděbradech.

O výši poskytované podpory se rozhodovalo podle volné úvahy. Tak na př. na schůzi obecního výzoru 10.ledna 1879 byla schválena podpora chudému obecnímu příslušníku Václavu Kloudovi v době jeho nemoci ve výši 2 zlatých měsíčně. Avšak žádost Marie Strnadové, která pobírala z chudé pokladny 50 krejcarů měsíčně, o zvýšení podpory, byla zamítнутa.

Dne 14.4.1879 schválena podpora manželům Vedralovým ve výši 50 krejcarů měsíčně. Když Josef Vedral onemocněl, byla mu 3.12.1879 podpora zvýšena po dobu jeho nemoci z 50 krejc. na 4 zlaté měsíčně. Na opětovnou žádost Marie Strnadové jí byla až 28.8.1879 zvýšena podpora na 1 zlatý měsíčně.

Značným břemenem pro obec bylo placení výloh za chudé obězany, kteří v Raticích již dlouhá léta nebydleli, ale byli do Ratic stále příslušní. František Krátký, pocházející z domu č.51 z Ratic, byl krejčovským pomocníkem a bydlel v Praze č.143/II. Jeho syn Josef Krátký byl ošetřován v okresní nemocnici v Čáslavi a obec byla za něho nucena platit nemocniční výlohy.

Pokladna chudých se často potýkala s nedostatkem peněz. Tak na příklad 10.8.1880 nevyhovělo obecní zastupitelstvo žádosti Alžběty Aronové a Alžběty Kupcové a Lidmily Kořínkové z Ratic o udělení almužny a odložilo žádost na pozdější dobu, "jelikož v chudé pokladně není peněz." Zároveň byla snížena podpora Marie Strnadové z 1 zlatý na 50 krejcarů měsíčně.

Lidmila Kořínková bylo vyhověno teprve 16.1.1881 a poskytnuta ji almužna 50 kr.měsíčně a od 1.6.1881 jí byla zvýšena na 1 zlatý. Opětovná žádost Alžběty Aronové a Václava Arona byla 21.4.1881 zamítнутa s odůvodněním, "jelikož jest v chudé pokladně peněz nedostatek, vše není tak nutná."

Dne 22.8.1881 zamítla obec žádost vdovy Františky Kupcové o příspěvek na pohřeb zemřelého manžela Jakuba Kupce, "jelikož pohřeb obstaral a zaplatil spolek veteránů pečeckých."

Na schůzi 19.1.1882 zvažovalo obecní zastupitelstvo, "jaké kroky učiniti se mají ohledně pokladny chudých, která jest úplně vyprázdněná." Usneseno, že "má se prozatím do ní 20 zlatých z obecní pokladny zapůjčiti." Dne 8.10.1882 rozhodnuto, "aby potřebná část k výplatě chudých porečí do 1.ledna 1883 z obecní pokladny chudé pokladně darována byla."

Dne 27.12.1882 bylo rozhodnuto odložit žádost chudé ratenské příslušnice Anny Horké ze Skramníka, dokud se "beení zastupitelstvo nepřesvědčí, že Anna Horká do celá žádného jméni nemá a k práci úplně neschopná jest." Avšak okresní výbor v Poděbradech se v lednu 1882 obrátil na ratenské obecní zastupitelstvo, aby své usnesení změnilo. Proto se obecní zastupitelstvo 21.1.1882 usneslo, že bude "Anně Horké ze Skramníka vypláceti měsíčně příspěvek 1 zlatý, totiž tolik, mnoho-li každý zcela nemajetný nejvíce měsíčně dostává.""

Na návrh starosty Josefa Sixty schválena 5.3.1885 podpora onemocnělému mrzákovi Františku Kuchařovi, proplácená do rukou jeho ošetřovatelky Anny Kuchařové, ve výši 1 zlatý týdně. Dne 18.3.1886 na žádost okresního hejtmanství v Poděbradech schválena podpora mrzákovi Františku Kuchařovi, který byl v nemocnici, ve výši 50 krejcarů týdně na dobu od února do května 1886.

Dne 28.2.1892 rozhodnuto odložit žádost Marie Richtermocové o zvýšení měsíčního příspěvku z 50 kr. na 1 zlatý měsíčně, na pozdější dobu, "až nějaké chudá porce odpadne."

Kolem léčebných výloh, které obec platila za Annu Krátkou, se rozvinula v obci politická rozepře. Dne 21.2.1885 zaslal obecní starosta Josef Sixta městské radě královského hlavního města Prahy vyjádření, že obec věnuje "zbytek z léčebných výloh za Annu Krátkou v ústavu němých - na zakoupení Brožíkova obrazu Jana Husa před koncilem". Starosta Sixta k tomu přiložil rovněž ze své kapsy příspěvek 5 zlatých. Klerikálně orientovaní členové zastupitelstva žalovali na Sixtu na hejtmanství, takže starosta Sixta byl nucen v dopise z 21.3.1885 hejtmanství tento výdaj zdůvodnit tím, že "mimo starosty Sixty žádný občan na zakoupení věhlasného pro národ českého Brožíkova obrazu Husa přispěti nechtěl".

Obce se snažily otázku chudých občanů, kteří byli cizími příslušníky, řešit tím, že je z obce vypovídaly. Tak na příklad 10. ledna 1892 za předsednictví starosty Františka Miškovského projednán návrh, aby z obvodu obce byli vypovězeni Jan Hubený, Jen Bureš a Václav Kamínek, "kterým soudní vykonavatel pro nemajetnost ničeho pro dluhující školní plat zabetit nemohl". Uvádíme doslovne znění obecního zastupitelstva k tomuto návrhu:

"K návrhu tomu usneseno, jmenované nemajetné na základě § 11 obecního zřízení pro zákonní příčinu, že padají obci na obtíž, z obce vypovědi a v 14. denní lhůtě bud v jiné obci si bydliště vyhledati, a neb o to se postarat, by ona zákonitá příčina proti nim odpadla, an jinak po uplynuté lhůtě budou do svých domovských obcí odvezeny."

Obecní zastupitelstvo projednávalo 15. května 1892 přípis obecního výboru ze Sokolče, týkající se žádosti Anny Karbusické ze Sokolče o udělení almužny. Zastupitelstvo žádost Anny Karbusické odmítlo s odůvodněním "...neb Anna Karbusická není příslušnicí obce Ratenické, nýbrž Sokolecké, kdež dlouholetním stálým zdržováním před rokem 1864 bez listu domovského, nebo jakýchkoliv průkazů o právu domovském tem po zákonu práve domovského nabyla."

Dne 14.května 1893 projednávalo obecní zastupitelstvo žádost Josefa Štely, který ztratil levou ruku a žádal obec o podporu. V zápisech obecních protokolů se k tomu uvádí: "porokováno a usneseno, že žadatel má se všemi zákonnými prostředky domáhati podpory od úrazové pojišťovny, poněvadž v práci v továrně skutečně přišel o ruku a potřebných kroků k vymožení sobě podpory od úrazové pojišťovny dosud nebyl učinil".

Úrovnění myšlení členů obecního zastupitelstva při rozhodování o podporách ukazuje rozhodnutí obecního zastupitelstva z 19.5.1895 k žádosti vdovy Kateřiny Mašínové z Prahy, podané ratenskému obecnímu zastupitelstvu prostřednictvím okresního výboru v Poděbradech. Mašínová žádala o zvýšení měsíční podpory, protože je úplně práce neschopná. Obecní zastupitelstvo se usneselo:

"Přítomní zástupci žádost Kateřiny Mašínové naprosto neodmítli, avšak kladli váhu na to, že obec jednak má dluhy, jednak že se zde chudým zpravidla neudílí větší podpora než 1 zlatý měsíčně, kteráž podpora zvyšuje se jen v případech těžkého onemocnění chudých příslušníků. V takovém případě že i Kateřině Mašínové podpora bude zvýšena. Dále se vyjádřili některí zástupci obce, že přichází-li Kateřině Mašínové za těžko platiti v Praze příbytečné, že může se přistěhovati do své domovské obce a bydleti zdarma v checním domě, kde jedna místo k obývání pro chudé příslušníky nákladem obce náležitě upravena je."

Přes toto usnesení byla obec nucena své příslušníci Mašínové platit měsíční podporu ve výši 2 zlatých /t.j.4 Korun/. V roce 1902 odmítla obec žádost Mašínové o zvýšení podpory, avšak r.1903 již ji proplácí podporu ve výši 3 zlatých měsíčně /6 K/. Dne 21.6.1908 znova zastupitelstvo projednávalo žádost Mašínové z Prahy o zvýšení měsíční podpory. Její žádost zamítlo s tím, "že žadatelka nejvyšší chudým měsíční vyplácený obnos dostává a že není-li možno s příspěvkem tím v Praze živu býti, nechť se do své domovské obce přestěhuje, kdež bude o ni dle stávajících opatření postaráno."

Zastupitelstvo jednalo 19.3.1909 o tom, "co se má stát s blbou Annou Horkou ze Skramníka, které matka zemřela a kterou za dosavadní podporu žádný do ošetřování vzítí nechce." Schváleno, aby obec přistoupila na požadavek příbuzných Anny Horké, kteří ji budou ošetřovat za 4 K měsíčně, zasílaných čtvrt roku napřed. /Anna Horká bydlela u svého breta/.

Avšak již 14.ledna 1913 jedná ratenské zastupitelstvo o žádosti obce Skramníky za zvýšení podpory Anně Horké. Žádost zamítlo s tím, že "podpora kterou bere /48 K/, jest dosti velká a když jest nezdráva a potřebuje většího opatřování, by se obci Skramníku odpovědělo, by dotyčnou Annu Horkou dali prozkoumat a prohlédnout lékaři a dána byla do ústavu."

Obec jednala se zemským ústavem v Kosmonosích o její umístění, avšak se záporným výsledkem. Proto bylo rozhodnuto 6.7.1913 požádat o její umístění v ústavu v Bohnicích.

Chudinský ústav města Prahy žádal o podporu pro Karla Nykodyma z Ratic. Zastupitelstvo 25.6.1913 žádost zemítlo s odůvodněním, že "otec Karla Nykodyma je poněkud zámožný a tyž sám jako zručný řemeslník dosti vydělati může, by mohl svým povinnostem dostati." Avšak 28.7.1913 se zastupitelstvo rozhodlo zaplatit za Karla Nykodyma 6 Korum.

Sirotci

Zvlášť neutěšený byl život sirotků, kteří ztratili svého živitele. Tak 9.12.1886 schválilo zastupitelstvo žádost Jana Hereše pro 2 dítka po synu Františku Herešovi ve výši 2 zl. měsíčně. Avšak obec vyplácela Janu Herešovi na dítka jen 12 zlatých ročně. Proto Jan Hereš žádá, aby mu za nevyplácených 12 zl. byl ponechán obecní pozemek t.zv. mrchovna.

Smutným svědectvím o údalu sirotků je jednání obecního zastupitelstva z 19.11.1899: "Co státi se má s dítětem vdovy M. Štellové, daného ve Vídni do nálezince k opatrování." Obecní zastupitelstvo rozhodlo, že "má prostřednictvím úřadu nabídnuto být matce dítěte, zde by za poplatek 4 až 5 zl. měsíčně vzala si dítě v opatrování a kdyby nechtěla, má být i vzato do obce."

Dne 10.12.1905 byla odmítnuta žádost Marie Štellové o přispěvek na druhé dítě s odůvodněním "že je zde mnoho chudáků, že ona z nich požívá podpory největší a že může, nechce-li být s tímto rozhodnutím spokojena, do obce naší se přistěhovat."

Dne 29.11.1908 schválena podpora Merii Čvančarové na 3 dítky ve výši 16 K měsíčně.

Dne 19.11.1911 jednáno o Emilii Kamínkové, nezletilé dceři Václava Kamínka, která přišla z nemocnice. Ze její opatrování proplácela obec občance Bárové odměnu 5 K měsíčně a na výživu Emilie Kamínkové 8 K měsíčně až do 14. roku jejího věku.

Dne 25.2.1913 jednáno o žádosti Josefa Doktora na odškodné ve výši 260 K za vydržování dítka po zemřelém synu stejného jména. Obec nabídla Josefu Doktorovi částečnou náhradu ve výši 85 K. Protože Doktor trval na plném odškodnění, odmítl obecní zastupitelstvo na svých zasedáních 6.7. a 28.12.1913 jeho žádost "jako přemrštěné a nepřavdivé."

Dne 1.4.1917 schválila obec "sirotčinci sv. Anděla v Praze" příspěvek na děti Ferdinanda Zalabáka ve výši 8 K měsíčně, až do návratu otce z vojny.

Časté byly problémy s přijetím poručnictví na osiřelé děti. Na př.r. 1900 poručnictví na sirotky Borovičkovi žádný nepřijal. Z 2.března 1901 je záZNAM o tom, že byl vzat do poručenského slibu František Chábera /č.33/ jako poručník nezletilého O. Koláčného.

Pohřby

Příspěvky na pohřby vyčerpaly značnou část výdajů z pokladny chudých. Dne 6.7.1879 zaslala obecnímu úřadu v Kluku 9 zl. 60 kr. za "funebrální útraty tam oběšeného a pohřbeného Karla Horáčka z Ratic."

Dne 3.9.1885 schválena vdově Anně Karbusické příspěvek na pohřeb po zemřelém obecním strážníku ve výši 3 zl.

Dne 10.12.1905 zamítнутa žádost Jana Bašty o zaplacení pohřebních výloh za manželku Janu Baštovou schválena měsíční podpora 1 K. Dne 14.1.1909 zamítнутa žádost nemajetného obecního hlídce Františka Škarvedy na pohřeb dcery Kateřiny.

Dne 5.12.1909 odmítnuta žádost Anny Svatuškové o příspěvek na pohřeb Václava Merktána s odůvodněním, že pozůstalé děti "jsou dosti zámožné, aby nenákladný pohřeb jeho vypraviti mohly, jak i dle zákona jsou povinny."

Naproti tomu 25.6.1913 povoleno vyplatiti Karlovi Žižkovi z Poříčan "za vypravení pohřbu Fr. Kloudy" 8 K, "co obvyklý příspěvek na pohřeb chudých."

Žebráci

Nejsmutnější úděl nesli na svých bedrech žebráci, z nichž byla znečinná část bez domova a byli nuceni putovat od obce k obci. Na noc přespávali kde se dalo. Nejčastěji na slámě v hospodských chlévech, stodolách, v létě ve stohách, kupkách sena, nebo na holé zemi. Nebylo dne, aby se v obci neobjevil žebrák. Zejména o pouti a posvícení si žebráci doslova podávali dveře jeden druhému. Ještě ve třicátých letech v době hospodářské krize se vystřídalo v obci za den kolem 50. žebráků.

Obce se žebrání cizích příslušníků v obci bránily. Dne 3.7.1887 byl "k zamezení žebrání cizích v obci ustanoven opět loňský strážník Jan Čvančara."

V jednáních obecního zastupitelstva jsou časté zmínky o obecních příslušnících, kteří byli nuceni se živit žebrovou. V obci jim bylo dovoleno se "střídat", t.j.v určených dnech chodit jeden po druhém po domech žebrat. V Ratenicích se zachovala vyprávění o tom, že nejraději chodili žebráci do statku Františka Arcna /č.7/, kde dostávali buchty, kdežto jinde jen kousek suchého chleba.

Podle zprávy z 11.3.1887 zaslala obec úřadu zádušní pokladny v Praze z pokladny chudých 4 zl. 50 kr. "za pohřební útraty žebrácky Marie Merktánové." Dne 14.3.1887 dostaly 2 chudé žebrácky - Anna Čvančarová a M. Kupcová - příspěvek po 50 kr. měsíčně. Dne 30.5.1889 schválena žádost Jana Hubenýho o podporu žebrácky Alžběty Neredové ve výši 5 zl.

Ratenští příslušníci bydlící mimo obec

Řada obecních příslušníků se usadila ve Vídni, která byla hlavním městem Rakousko-Uherské říše, a v průmyslových pohraničních oblastech Čech. Zde založili i své rodiny. Jejich děti se narodili již mimo domovskou obec, nikdy Ratenice nespali, avšak obec byla povinna se o ně v případě nouze postarat.

V roce 1889 pracoval truhlářský pomocník Eduard Zalabák ve Šluknově. Řada příslušníků ratenských rodů pracovala na Ústecku v Krásném Březně a Neštěmicích - v cukrovarech.

O sociální situaci jejich rodin podávají zápis y z jednání ratenských obecních orgánů tyto zprávy:

- Dne 16.12.1893 platila obec za léčení Marie Čvančarové v nemocnici v Ústí nad Labem 3 zl.90 kr. V této nemocnici byla Marie Čvančarová léčena i v roce 1898.
- Dne 23.10.1894 placeno za brýle pro A. Škarvadovou v Praze 1 zl.5 kr., Za brejle pro A. Škarvadovou všeobecné nemocnici v Praze zplatila obec opětovně 23.2.1898 - 2 zlaté.
- Dne 16.12.1892 odložila obec žádost Františky Škarvadové z Prahy o podporu "k času, až se některá chudá porce uprázdní, poněvadž obec mnoho chudých podporovati musí."
- Dne 20.8.1897 odmítnuta žádost Anny Cháberové z Kamenného Zboží, "protože pozbyla příslušnost do Ratic". Toto tvrzení však obec neprokázala a proto byla nucena Cháberové příspěvek proplácet.
- Dne 10.5.1898 zaslala obec pracovní knížku obecnímu úřadu v Krásném Březně pro Marii Čvančarovou, dceři po Tomáši Čvančarovi.
- Dne 3.6.1898 zaplaceno za brejle pro Josefa Štelle ve všeobecné nemocnici v Praze 65 krejcarů.
- Dne 22.4.1900 schválena podpora Otylii Horáčkové z Krásného Března ve výši 1 K měsíčně. Dne 9.8.1903 žádá Horáčková, aby byla dána do chudobince v Českém Brodě. Obec však její žádost neshválila.

Obecní dům č.109

V Raticích byla trvalá nouze o byty pro chudé příslušníky. Některé z nich obec umístila v obecním domě č.109, který byl doslova přeplněn. V jedné místnosti bydlelo několik lidí. Tak bylo na př. 7.10.1900 povoleno Lidmile Škarvadové bydlet v obecním domě "v tom případě, když Kobržec bude posluhovat." Dne 14.12.1907 povoleno bydlení v obecním domě Marii Koláčné, "když bude Cháberové posluhovat.". Za ošetřování jí byla zvýšena chudinská podpora z 1 na 2 K měsíčně.

Obec odmítla 14.4.1903 žádost Alžběty Kovaříkové na bydlení v obecním domě. Dne 30.6.1907 vyhověno žádosti Marie Skořepové s tím, "že bude tam bydleti bez dětí své ovdovělé dcery."

V roce 1908 byl obecní dům naplněn, takže obecní zastupitelstvo 9.2.1908 schválilo žádost Kateřiny Nedomové o byt v obecním domě s podmínkou "jekmile bude uprázdněno místo". Podobně Marii Zalešákové o byt v obecním domě byla žádost dne 25.9.1905 schválena s podmínkou "až se uprázdní místo".

Dne 4. ledna 1914 poskytla obec chudým v obecním domě topivo na měsíce leden, únor, březen a duben a to měsíčně 4 q uhlí a 50 kr dříví.

Tvorba fondu chudých

Příjem chudinské pokladny ratenské obce byl v letech 1895-1905 tvořen z 33% z příspěvků obecní pokladny a z 38% z úroků t.zv. kongretálního fondu bývalého cerhenského penství. Z úroků kongretálního fondu bylo 1% odváděno do pokladny chudých obce Ratenice.

Dne 23.3.1902 projednalo a schválilo obecní zastupitelstvo návrh na "rozdělení kongretálního fondu na jednotlivé obce, do jejich správy, s tou výjimkou, aby jmění kongretálního fondu na obec Ratenice připadající odevzdáno bylo bud v cenných papírech, hypotékách, anebo hotových penězích." /doslovny citát usnesení/. Kongretální fond byl uložen u Občanské záložny v Kouřimi a od to-

hoto roku byl ratenské chudé pokladně každoročně poukazován 1% úrokový výnos a to až do konce roku 1918.

Pokuty odváděné do pokladny chudých

- 30.10.1895 pokuta Václava Koláčného ve sporu s Teodorem Hennem-
uložená soudem - 10 zl.
-30.10.1901 pokuta uložená strážníku Václavu Nykodýmovi pro
přestupek § 40 tr.zákona - 20 K.
-27.6.1901 uložená c.k.soudem Václavu Poulovi pro přestupek
§ 411 tr.z... 20 K.
29.7.1903 za neoprávněné naříknutí - 1 K
26.2.1904 Jenu Cháberovi, náhradnímu záložníku dělostřeleckého
pluku č.9, že odchod svůj na cvičení neohlásil
u obecního úřadu - 2 K.
10.8.1904 pokuta hončům, kteří přešli pozemek Sixty - 1 K 20 h.
29.11.1904 Pokuta uložená Lustigovi za přejíždění cizího pole - 2 K.
22.12.1905 Pokuta uložená hejtmanstvím obchodníku Rudolfa
Krauzovi - 100 K.
18.2.1908 za předržený policejní čas 13.1. a 2.2.1908
hospodskému Horáčkovi z č.32 - 4 K.

Pokuty uložené za polní pych

- 12.11.1896 ze zajatých husí A.Lustigem /č.9/ ... 40 krejc.
18.7.1897 ze trhání cikorky - 50 krejc.
2.11.1897 krádež řepy chlapcem - 1 zl.
28.4.1898 za polní pych - 50 krejc.
11.11.1898 ze zajatých husí - 50 krejc.
13.8.1899 ze trhání makovic - 50 krejc.
22.9.1902 za krádež řepy 2 osobám - 6 K
23.8.1910 za natrhání ovoce - 60 haléřů
7.9.1910 ze zajmutí 4 husí é 20 h. 80 hal.

Poplatek z hudeb

V letech 1895-1900 odváděli hostinští z každé tanecní
zábery 55 krejcarů /t.j.1 K lo haléřů/, od roku 1903 do konce
roku 1918 činil poplatek z jedné hudby 2 K. Ve třech ratenských
hospodách se zpravidla pořádaly v lednu plesy, zábavy na konec
masopustu, o velikonocích t.zv.pomlázková zábava, dále zábava
v květnu. O ratenské pouti se konaly zábavy často ve všech třech
hospodách, V listopadu bývala každoročně zábava o Katerině.
Ratenské posvícení se slavilo po dva dny. Do pokladny chudých
rovněž plynuly poplatky z prodloužené, nebo nedodržené policejní
hodiny.

Poplatky z dražeb

Do pokladny bylo odváděno 1% z částky, za kterou byly při
dražbách jednotlivé, hodnoty "odklepnuty". Již v roce 1879 uložilo
obecní zastupitelstvo ratenskému záduší, že z dražby zádušních
polí konané 22.7.1879 o 10.hodině dopoledne musí odevzdat do
pokladny chudých 1% z vydraženého pachtovného.

Od r.1895 vedené záznamy o příjmech z dražeb jsou dokladem o výši nájemného v obvodu obce:

	zl.kr.
25.8.1895 z dražby obecních polí dne 25.8.....	9,00
27.2.1895 dražba pole Václava Štelly	0,74
8.7.1895 dražba obecních ovocných stromů.....	0,82
5.7.1896 " " "	0,70
10.10.1896 dražba obecních pozemků	8,83
19.11.1896 dražba pozemků Th.Hahna	2,06
9.8.1897 dražba obilí Václ.Koláčného ne stojato..	0,79
30.8.1897 dražba obec.pozemků dne 29.8.1897	1,75
3.5.1897 celý výtěžek dražby obec.poz.U průhonu	23,70
11.11.1898 z dražby inventáře po zemřelé Barboře Rejholtcové.....	0,54
13.7.1898 dražba ovoce na obecním stromořadí	2,00
17.10.1899 dražba pronajatých pozemků M.Doubravové /hostince č.6/	11,53
11.11.1900 z dražby kostelních polí	14,25
2.5.1901 z prodané trávy na Výrovce	2,12
2.9.1901 z dražby polí obecních	23,49
5.11.1901 z dražby polí Frant.Miškovského -3.11.01	25,50
28.4.1902 z dražby trávy na Výrovce	3,89
13.9.1902 z dražby obecních pozemků 10.9.1902	19,03
25.8.1903 z obecních polí 19.8.1903	4,43
3.11.1905 z kostelních polí, jež míval v režii farář Smělý, který na nich hospodařil....	4,93
15.9.1907 z obecních pozemků	24,61
15.9.1907 z trávy na Výrovce vodním družstvem	1,65
1.9.1908 z obecních pozemků dne 23.8.	24,90
24.6.1909 z ovocných stromů na obec.aleji	2,48
30.8.1909 z obecních polí Na Pádováské	6,98
17.7.1911 z dražby ovocných stromů 29.6.	1,50
1.4.1913 dražba u choromyslného Jos.Váni č.43	1,19
10.8.1913 z dražby pozemků koupených od č.13	
p.Semerádem.....	35,00
17.8.1913 dtto -koupené Jos.Lukavcem /č.21/.....	5,50
4.9.1913 dtto koupených Václ.Sixtou /č.22/	98,00
17.8.1913 z dražby obecních pozemků	8,54
31.6.1914 z dražby obecní aleje	0,50
20.10.1914 z dražby obecních polí	24,48
rok 1915 z pozemků na Pádovské	6,85
" z obecní aleje	1,30
rok 1917 z veřejné dražby lesa Jar.Miškovského	64,78

+/- Protože někteří kupující nezaplatili do chudinské pokladny 1%, usneslo se 7.9.1913 obec.zastupitelstvo vymáhati tyto částky ode všech, kteří od Josefa Horáčka vydražili pozemky /Josef Horáček z č.13 se odstěhoval do Polních Voděrad na okrese Kolín./

	K h
28.2.1904 poplatek z honitby ratenského katastru.....	3,-
10.8.1904 pokuta hončům, kteří přešli pozemek Lustiga.	1,20
14.3.1905 zbytek z užitku honitby r.1905.....	3,00
8.2.1914 z honitby Vodního družstva Výrovky.....	2,80
28.9.1915 poplatek z honitby.....	123,00

D a r y

10.6.1905 odkaž Kateřiny Volákové od jejího příbuzného Josefa Buřice z Poděbrad ve výši 100 K., /po odečtení srážek na kolek a kvitanci/	94,62
18.7.1909 za uschování parního stroje v obecní kolně	20,00
14.2.1911 dar od mistra kominického de Giorgi z Poděbrad.....	40,00
30.3.1911 za uschování parního stroje v obec.kolně od paromláticího spolku.....	20.00
14.6.1914 za výměnu amerického dolaru.....	4,85

Již po napsání této statí jsem objevil zmínku o placení příspěvku pro fond chudých ve "Smlouvě o propachtování pěti statku č.21 majitelů Jana a Marie Sixtevých z 26.8.1852".
V této smlouvě je v bodu 8 pachtovních podmínek desleva uvedeno:
" K zdejšímu chudému ústavu Ratenickému dle nařízení cí.s.kr. pedkrajského úřadu musí každý nájemník 1 procenta ze sta každoročně na něj vypadající částku pamu starostovi odváděti..."
Rovněž v zachovalé smlouvě o pronájmu obecních pěfí ze 17.9.1854 se uvádí povinnost odvádět pro "chudýnustav celoročně 1%".